

Sprievodca daltonským vzdelávaním

Úvod

Dostávate do rúk nášho Sprievodcu daltonským vzdelávaním. Napísali sme ho z dôvodu zlepšenia našej (rodičovsko-učiteľskej) spolupráce pri vzdelávaní a výchove vašich a našich detí. Po jeho prečítaní lepšie pochopíte akým spôsobom k nim pristupujeme, čo je našim cieľom a úspešne sa môžete riadiť týmito zásadami aj pri domácej príprave či plnení bežných povinností. Ak vám bude čokoľvek nejasné, veľmi radi vám všetko vysvetlíme. Chceme postaviť vzdelávanie v našej škole na partnerskom trojuholníku učiteľ-žiak-rodič.

Základné princípy

Základné princípy vzdelávania podľa daltonského plánu vytvorila jeho autorka Helen Parkhurstová už v roku 1905. Svoje meno dostal tento spôsob podľa názvu amerického mestečka, kde založila svoju prvú daltonskú školu. Odvtedy sa toto vzdelávanie úspešne šíri po celom svete. Daltonské školy sú vo všetkých krajinách veľmi cenené. Dalton je jednoducho značka kvality.

Vzdelávanie podľa daltonského plánu je postavené na troch základných princípoch – zodpovednej slobode, samostatnosti a spolupráci. Všetky postupy a metódy, ktoré sa počas vyučovania uplatňujú smerujú k tomu, aby sa žiaci naučili byť zodpovední za svoje vzdelávanie a mali primeranú slobodu v spôsobe riešenia úloh, výbere pracovného miesta a pomôcok, či výbere partnera pre spoluprácu. Žiaci sú vedení na jednej strane k samostatnosti pri osvojovaní si vedomostí a plnení si každodenných povinností, na druhej strane k vzájomnej spolupráci a spoločnému učeniu sa. V nasledujúcich kapitolách sa oboznámite s jednotlivými daltonskými prvkami, ich významom a aj návodmi, ako ich môžete uplatňovať aj doma.

Princíp odloženej pozornosti

Deti často z pohodlnosti i lenivosti radšej povedia, že niečo nevedia spraviť, ako keby sa s danou úlohou (problémom) potrápili. Naučili sme ich to doteraz tým, že sme im okamžite radili, odpovedali na ich otázky namiesto toho, aby sme im nechali priestor na ich vlastnú aktivitu či tvorivosť. Metóda odloženej pozornosti v daltone znamená, že im na otázky neodpovieme ihneď. Postupujeme podľa troch bodov:

1. Prečítaj si pozorne zadanie ešte raz – už tu časť žiakov zistí, že úlohu vie vyriešiť (možno zadanie číta len prvýkrát J).
2. Opýtaj sa kamaráta – kamarát vie vysvetliť postup svojou detskou rečou, ktorá je pre dieťa prijateľnejšia. Zároveň ten, čo vysvetľuje, si sám opakuje učivo a učí sa komunikácii i trpezlivosti.
3. Opýtaj sa učiteľa (doma rodiča) – až teraz poradíme dieťaťu. Pozor! Poradiť neznamená vyriešiť úlohu za neho. Aj spolužiak v bode 2 aj učiteľ či rodič by mal žiaka len naviesť na odpoveď. V momente keď sa „chytí“, nechajte ho pracovať samostatne.

A čo doma?

Rodičia to často so starostlivosťou doma prehávajú. Zapamätajte si, že menej je viac. Naozaj nemusíte sedieť pri písaní úloh pri svojom dieťati a diktovať mu postup, či dokonca ukazovať čo a kde má napísať. Spoločne si prečítajte zadanie, prediskutujte ho, vysvetlite si možné nejasnosti a pravidlá kedy bude jeho úloha dobre vypracovaná (robíme to tak aj v škole). Nechajte ho samostatne pracovať. Ak úlohu na začiatku nespraví podľa vašich predstáv (s chybami či nepeknou úpravou) neuspokojte sa s ňou. Pokojne, bez hnevu mu ju dajte spraviť znova. Za peknú ho samozrejme pochváľte!

Efekt tohto prístupu

- Naučíme deti samostatne myslieť a riešiť problémy.
- Samostatná práca bude pre ne samozrejmosťou, naučia sa učiť sa aj bez stálej pozornosti dospelých.
- Naučia sa spolupracovať i primerane komunikovať so spolužiakmi i dospelými.

Všetko hovorím len raz!

Deti sa spoliehajú na to, že im dookola budeme opakovať informácie či pokyny, pričom oni ich z nepozornosti nesledujú. Tento princíp znamená, že učiteľ vydá pokyny na plnenie úlohy len raz. Žiak má možnosť v škole sa na nejasnosti opýtať, potom im už pokyny nikto neopakuje. Cielene sú tak žiaci vedení aktívne počúvať. Ak pokyny nesledujú, stále sa môžu na ne spýtať spolužiaka. Je však otázne, či spolužiak bude ochotný informovať práve toho, čo neustále vyrušuje. Pri každom zadaní po pokynoch učiteľa zopakuje jeden z triedy zadanie svojimi slovami, teda aj nepozorný žiak má možnosť sa ho opäť dozvedieť.

A čo doma?

Ak vás po prvom pokyne dieťa ihneď poslúchne, gratulujem vám. Ste jeden z mála šťastných rodičov. Ak aj doma musíte všetko hovoriť stokrát, zavedte si tento princíp aj doma. Po nesplnení pokynu by však mala prísť vaša primeraná reakcia. Neupratal si hračky? Tak teda nemôže ísť von, pozeráť TV... Ak sa tento stav začne zlepšovať, nezabudnite svoje dieťa pochváliť. Pochváliť je potrebné aj vás, že ste boli trpezliví a zo svojich zásad neustúpili.

Efekt tohto prístupu

- Deti sa naučia aktívne počúvať.
- Počet opakovaní jedného príkazu by sa pomaly (ale isto **J**) mal znižovať.

Daltonské úlohy

Na týchto úlohách žiaci pracujú samostatne, svojim tempom alebo za pomoci spolužiaka či učiteľa. Vždy ich mali najprv vysvetlené, poznajú čas za ktorý ich majú splniť aj kritériá na ich kvalitu. Zadania mali vysvetlené aj spolužiakom. Kto má splnenú povinnú časť daltonskej úlohy pracuje na vypracovaní jednej či viac voliteľných. Tu si žiaci vyberajú úlohy podľa svojho zamerania, záľub či tipu inteligencie. Žiakom vytvárame priestor, aby boli aktívni na 2/3 hodiny, čím im umožňujeme aktívne sa podieľať na osvojení si vedomostí. Splnenie úloh si žiaci v škole vyznačujú na daltonských tabuliach pripnutím pripínáča k svojmu menu aj predmetu. Splnenie domácich úloh si vyznačia v Úloháčku.

A čo doma?

Doma sa môžete spoľahnúť na to, že sú v škole žiaci vedení k samostatnej a zodpovednej práci. Preto túto samostatnosť aj zodpovednosť vyžadujte aj doma. Nezabúdajte, učiteľ ani rodič nenesú zodpovednosť za vzdelávanie dieťaťa. Ak sa neučí samé, nikto mu múdrosť do hlavy lievikom nenaleje. Jeho aktivita spôsobuje, že si vedomosti a zručnosti naozaj osvojí.

Efekt tohto prístupu

- Aktívne osvojovanie vedomostí spôsobí, že si žiaci viacej osvoja a svoje vedomosti budú vedieť aj využiť.
- Samostatná práca bude pre ne samozrejmosťou, naučia sa učiť sa aj bez stálej pozornosti dospelých.
- Naučia sa spolupracovať i primerane komunikovať so spolužiakmi i dospelými.

Dlhodobé daltonské úlohy

Vyberajú si ich samotní žiaci na základe svojich záujmov. Počas jedného mesiaca plnia v škole (cez prestávky alebo po splnení povinných úloh) a doma úlohu, ktorú si sami zvolili. Ako príklad môžem uviesť knihu alebo časopis o obľúbenom zvieratku, športe, svojej záľube, model, maketa, učebná pomôcka, hra, divadelné predstavenie so spolužiakom... Cieľom je naučiť žiakov systematicky pracovať na dlhodobšej práci a prezentovať si ju pred spolužiakmi. Učia sa pri tom pracovať s informáciami, plánovať, organizovať si svoju prácu. Výsledná práca by mala byť adekvátne času, ktorý mu venovali. V žiadnom prípade sa za dlhodobú prácu nemôže rátať niečo, čo večer predtým žiak našiel a vytlačil z internetu. Prostredníctvom dlhodobej práce môžu ukázať v čom sú dobrí, čo ich zaujíma.

A čo doma?

Pýtajte sa svojho dieťaťa akú dlhodobú úlohu si zvolil, ako chce postupovať a ponúknite mu v prípade potreby pomoc. Priebežne sledujte ako postupuje, zaujímajte sa o jeho prácu.

Efekt tohto prístupu

- Naučia sa dlhodobo pracovať na úlohe a organizovať si svoj pracovný čas.
- Budú vytrvalejší a dôslednejší.
- Rozvíjajú svoje záujmy.

Portfóliá žiackych prác

Slúžia na ukladanie si prác žiakov ale aj ich priebežné hodnotenie a sebahodnotenie. Žiak sa neporovnáva s ostatnými spolužiakmi ale porovnáva svoje pokroky voči sebe samému. S portfóliami sa stretnete aj počas konzultácií k prospechu a správaniu žiaka, kde ich dostanete k nahliadnutiu.

A čo doma?

Keď vám dieťa domov donesie horšiu známku, neporovnávajte jeho výkon s výkonom spolužiaka. Možno dvojka z úlohy je pre neho super výkon a nezdravým požadovaním jednotiek ho budete úplne zbytočne stresovať a demotivovať od školskej práce. Ak však viete, že prípravu podcenil, pokojne sa na neho môžete hnevať a vysvetliť mu následky jeho zanedbávanej prípravy.

Efekt tohto prístupu

- Naučia sa hodnoteniu a sebahodnoteniu.
- Naučia sa pracovať s portfóliom, zakladať svoje práce a udržiavať ich v náležitom poriadku.

House – triednická hodina prvú hodinu v pondelok

V daltonskom vzdelávaní sa žiaci učia plánovať a organizovať si svoju prácu. V Holandsku sa začína každý školský deň hodinou typu House. Je to akási komunita, kde sa majú možnosť žiaci vyrozprávať ale aj spoločne naladiť na ďalšiu prácu a naplánovať nový školský týždeň.

A čo doma?

Rozprávajte sa so svojimi deťmi. Pýtajte sa ich na to, ako sa im v škole darí, čo pekné spravili, komu pomohli pri práci. Otázka smerujúca len na známky nedáva možnosť žiakom vyrozprávať sa. Navyše ak sa ich pýtate na konkrétne vedomosti alebo zručnosti, ktoré si v škole osvojili, pri rozprávaní o nich si nenápadne opakujú učivo a vlastne sa učia.

Efekt tohto prístupu

- Naučia sa hodnotiť svoju prácu a prácu iných.
- Naučia sa vopred plánovať a organizovať svoju prácu.

- Naučia sa otvorene rozprávať so spolužiakmi aj dospelými.

Laboratory – konzultácie pre žiakov i rodičov

V daltonských školách majú žiaci možnosť zapísať sa na konzultácie. Počas nich si ozrejmiť nejasnosti v preberanom učive, učiteľ im môže pomôcť pri plánovaní a realizácii dlhodobých daltonských úloh. Aj v našej škole chceme zaviesť tento tip konzultácií. Čas konzultácií jednotlivých učiteľov bude vypísaný v základných informáciách na začiatku každého školského roku. Žiaci sa musia na konzultácie vopred zapísať, dojednať si ich. Ak nikto o konzultácie neprejaví záujem, učiteľ nemusí v tom čase byť k dispozícii.

Aké možnosti pre ich využívanie máte vy?

Ak máte záujem, môžete prísť na konzultácie so svojim dieťaťom. Dnes sa mnohé veci učia žiaci inak. Nebojte sa ich využiť. Pozor! Tieto konzultácie nie sú totožné s konzultáciami k prospechu.

Efekt tohto prístupu

- Naučia sa posúdiť svoje nedostatky a požiadať o pomoc pri ich odstraňovaní.
- Naučia sa vopred plánovať a organizovať svoju prácu.
- Naučia sa spolupracovať i primerane komunikovať so spolužiakmi i dospelými.

Daltonské bloky

Daltonské bloky prebiehajú raz do týždňa v piatok. Je to vyučovanie motivované jednou témou, počas ktorého si žiaci zopakujú alebo rozšíria svoje vedomosti z preberaného učiva alebo okruhu informácií blízkych zvolenej téme. Žiaci na jednotlivých úlohách pracujú samostatne alebo spolupracujú so spolužiakmi. Počas daltonského bloku nezvoní, žiaci riešia v jednotlivé úlohy v poradí aké im vyhovuje a po splnení povinných úloh riešia úlohy z veľkého výberu voliteľných. Súčasťou daltonských blokov je aj vyučovanie výtvarnej výchovy. Uplatňuje sa v nich primeraná práca s počítačmi na upevnenie alebo rozšírenie si vedomostí. Počas daltonských blokov má učiteľ možnosť pracovať so žiakmi, ktorí vyžadujú viac pozornosti.

A čo doma?

Pomôžte im pri príprave na tento deň a po ich návrate sa zaujímajte o ich prácu v daltonských blokoch. Deti ich milujú a ide ich rozpučiť ako radi by sa so svojimi zážitkami podelili. Radosť z učenia je super vec!

Efekt tohto prístupu

- Rozvíjajú svoje schopnosti pracovať samostatne a aktívne sa učiť, spolupracovať a zodpovedne i slobodne pristupovať k zadaným úlohám.
- Učia sa plánovať a organizovať svoju prácu.
- Naučia sa spolupracovať i primerane komunikovať so spolužiakmi i dospelými.

Záver

Veríme, že táto „minipríručka“ vám stručne ozrejmiť problematiku daltonského vzdelávania. Čokoľvek, čo by ste v súvislosti s ním chceli ešte vedieť vám radi vysvetlíme. Tešíme sa na našu spoluprácu.